Eesti Roheline Liikumine
Estonian Green Movement-FoE

ERL INFOKIRI

VEEBRUAR 2017

- YFoEE Horvaatias ehk noorte aktivistide koolitus Lõuna-Euroopas
- ERL korraldab Roheväljakutse kampaania
- 5 küsimust toataimede ja vertikaal-aianduse kohta
- Ökokäitumispsühholoogia soovitab

Jälgi meie tegevusi ka Facebookis nime all Eesti Roheline Liikumine

Eesti Roheline Liikumine
Tiigi 8-24, 51003 Tartu

Mob: +372 5645 4459
E-post: info@roheline.ee

YFOEE HORVAATIAS EHK NOORTE AKTIVISTIDE KOOLITUS LÕUNA-EUROOPAS

Autor JUTA KRUUSMÄE
ERL-i vabatahtlik

Kes? Koolituse korraldas Young Friends of the Earth Europe (YFoEE), mis kuuleb Friends of the Earth Europe'i alla, viimasesse kuulub ka Eesti Roheline liikumine

Mis? Meeskondadevaheline koolitus (Cross working Group Training event)

Kus? Zagreb, Horvaatia

Millal? 1.- 5. veebruar 2017 (mu jaoks kestis seiklus 30. jaanuarist 6. veebruarini koos sõitudega)

Oeh, loksusin kaks päeva bussis, et vähemalt üks sõiduots vähem keskkonnakahjulikult läbida. See oli üks rahatagastuse tingimustest, et kui vähegi saab, eelistada keskkonnasõbralikumat transporti. Ma leidsin tasakaalu: tulin Eestist bussidega, lahkusin Horvaatiast lennukiga. Lõpuks esimesel veebruaril jõudsin Horvaatia pealinna Zagrebi, olid seal miinuskraadid mööda läinud ja meid võttis vastu varakevadine ilm jääta ja +8C-ga.

Kuidas komistasin YFoEE otsa? Milline oli algus? Mis on YFoEE ja millisena see tundub?

Lõpetanud humanitaarkallakuga bakalaureuse, otsisin endale võimalust, kuidas kombineerida oma nn pehmed oskused (kommunikatsioon, organiseerimine jm) ja huvi keskkonnakaitse teemade vastu. Sobiv pakkumine selleks tuli Eesti Rohelise Liikumise (ERL) vabatahtlike Facebooki grupist, millega olin liitunud pärast ERLi maruvinget möödunud aasta suvekooli. YFoEE koosneb erinevatest töögruppidest, millede seast liitusin mina kommunikatsioonitiimiga.

Roheline ühendus YFoEE koosneb noortest Euroopa vabatahtlikest, kusjuures Euroopa Liidu piirid pole määravad. Nii nagu ma leidsin ERLi suvekoolis palju sarnase rohelise mõtlemisviisi ja elustiiliga inimesi, oli samamoodi ka YFoEEs, kus noored tulevad kokku peaaegu igast Euroopa otsast, et lahata üheskoos keskkonna- ja sotsiaalprobleeme. Kahe rõõmsameelse korraldajaaktivistiga võtsin juba Eestis olles ühendust: meil oli Skype'i koosolek, kus tutvustati tööplaane. Aga kõige parema ülevaade sellest, mis on YFoEE, sain ikkagi Horvaatias koolitusel kohapeal.

YFoEEs on mitu meeskonda, igal grupi on omad jooksvad projektid, aga vahel teevad nad ka koostööd üksteisega või ka FoEEga. Meeskondadeks on järgnevad:

- Food & Argiculture Working Group (WG) ehk toidu ja põllumajanduse meeskond
- Equality & Interculturalism WG - seda võiks ehk iseloomustada kui "kultuuridevaheline aktiivne austav suhtlus"
- Cilmate Justice WG ehk kliimaõig(l)use meeskond
- Biodiversity WG ehk loodusliku mitmekesisuse meeskond
- Communication team ehk kommunikatsioonitiim, kuhu mina kuulun. See grupp haldab infoliikumist eri gruppide vahel ja ka YFoEE kodulehel ja sotsiaalmeediaplatvormidel nagu Facebook ja Instagram.

TOIMUNUD KOOLITUSEST

Zelena Akcija ehk Horvaatia roheline liikumine (FoEE Croatia) oli võõrustajaorganistasiooniks. Nende majas olid meil töötoad ja meid majutati viie minuti kaugusel olevas hipsterhosteilis Chill-Out. Mulle kui noorele neiule, kes on esimest korda Horvaatias, oli kõik väga mugavaks tehtud.

Mis meie konkreetselt tegime? Mille üle arutasime? Mida teada saime?

Koolituse eesmärk oli anda põhjalik ülevaade, mis on Young Friends of the Earth Europe. Teine suurem ülesanne sellel koolitusnädalal oli kõigil omavahel tutvumine.

Päevad olid tihedalt töötube täis. Õhtuks oli pea informatsioonist paks, aga see-eest mõnus tunne oli ka. Vastukaaluks intensiivsele õppimisele saime lõunal mitu tundi vaba aega ja vabad olid ka õhtud, mil saime siis koos või omaette jalutamas käia või baaris/hostelis diskuteerida rohelisest eluviisist ja muust. Mina kasutasin võimalust ja käisin varahommikuti päikesetõusul eepilistel jalgrattasõitudel Zagrebi pargis. Ratta sain laenuks ühelt kohalikult noorelt roheaktivistilt.

Üks olulisemaid mõtteid, mis ma töötubadest kaasa võtsin oli see, et keskkonnaprobleeme ei saa alati vaadelda eraldi sotsiaalsetest probleemidest nagu seda on vaesus, rassism jm. New Orleansis oli natuke aega tagasi tohutu orkaanijärgne veeuputus. Nii oli terve kogukonna elu häiritud ja nad vajasid abi. Aga selles sündmuses jäi eriti hätta mustanahaliste kogukond, kes lisaks looduskatastroofis kannatamisele on ühiskonnas juba niigi diskrimineeritud ja rõhutud olukorras. Mustanahaliste piirkonnas oli vaja abi inimeste evakueerimisel aga sinna jõudis abi hiljem ja vähem võrreldes „valgete" piirkondaga. Probleemid, mis on juba sotsiaalsel tasandil aktuaalsed, võivad tulla veelgi enam esile, kui satuvad seosesse keskkondlike küsimustega.

Lisaks jagati oma kogemusi - milliseid keskkonnakaitselisi kampaaniaid või aktsioone keegi oma kodumaal või mujal Euroopas teinud on. Enamik noortest olid juba aktiivsed oma riigi rohelises liikumises. Lisaks kirjeldati projekte ja aktsioone, mis tehtud Horvaatias nende endi rohelise ühenduse Zelena Akcija poolt. Üks kõige inspireerivam moment oli see, kui kohalik vanem aktivist meile Zagrebis tuuri tegi ja seletas, millised poliitilised probleemid on aktuaalsed seoses mingi hoonega ja kus nad on oma aktioone teinud ja millised on olnud tulemused. Ta kirjeldas, kuidas Zelena Akcijas koosneb nn kontorirahvast, kes hoiab silma peal seadusetel ja on põhilised formaalsed korraldajad. Nende kõrval on aktivistid, kes aitavad rohelise sõnumi visuaalselt ja ideeliselt mõjuva aktsiooni/protesti näol tänavatele tuua. Ühes protestis kasutasid nad näiteks kultusfilmi tegelaskuju Darth Vader, kes seisab plakati kõrval, mis ütleb: "You're responsible for climate chaos. Welcome to the Dark side."

Inspireerivate kõnelejate seast tooksin esile ka Adrian Bebbi, kes on üks FoEEi toidu-põllumajanduskampaaniate eestvedajaid. Ta tutvustas meile, kuidas toimib sotsiaalsete liikumiste (kampaaniate ja aktsioonide) sisemine mehaanika, kohustuslikuks kirjanduseks on sealjuures tema väljatoodud "The Movement Action Plan" (http://www.historyisaweapon.com/defcon1/moyermap.html).

Zelena akcija / FoE Croatia (Foto: Erakogu)

Minu meelest oli koolitusnädal vägagi interaktiivne. Saime konkreetseid nõuandeid, kuidas pühenduda rohelistele kampaaniatele, aga ka seda, kuidas sealjuures end hästi tunda (ehk tegelega self-care'iga). Samuti oli palju sellist, mida ei pidanud istudes tegema: saime ise videoid teha; luua töötoa teemal, mida tahtsime endas/teistes arendada; korraldada ühise kultuuriõhtu; teha ja esitada minikunstiprojekti, mis oli ühe kampaania aluseks. Muuseas, kultuuriõhtul Eestit esindades andsin teistele proovida musta leiba, Kalevi komme ja sojaga (kuna seltskonnas oli palju taimetoitlasi) kama. Üldse olid kõik toidukorrad taimetoidumenüüga. Minu arvates oli hariduslik osa ja meelelahutuslik osa väga hästi kokku põimitud. Näiteks üsna nädala lõpus, kui meil oli tegevusplaan enam-vähem koos, tegime TV-show. Selles lavastatud telesaates andis igast töögrupist üks esindaja ülevaate oma tiimi tulevikuvisioonist ja publik sai tweet'ides (tegelikult lihtsalt paberilipikutega) küsida või kommenteerida. See oli väga kaasahaaravalt üles ehitatud.

Young Friends of the Earth Europe 05.02.2017 Horvaatias (Foto: Erakogu)

Olen väga rahul, et liitusin Young Friends of the Earth'i kollektiiviga. Loodan, et suudan nende tegevustesse sel aastal piisavalt panustada. See nädal aega koos noorte korraldajate ja aktivistidega oli väga palju energiat ja inspiratsiooni andev kogemus. Sai palju naerda, palju halle ajurakke krigistada ja uusi mõttekaaslasisõpru leida pea igast Euroopa otsast. Ei tea paremat kohta, kus õppida keskkonna kaitsemise aktivismist ja tolerantsist kui noorteliikumises YFoEE.

Heihopsti, viimane üleskutse – meie meeskondadega saab veel liituda!

Ja üks asi veel – sel aastal on Young Friends of the Earth Europe'il 10. sünnipäev, palju õnne!

ERL KORRALDAB ROHEVÄLJAKUTSE KAMPAANIA

Autor MERILIIS KOTKAS
ERL-i liige

Pealkiri: „Roheväljakutse: 10 päeva looduse ja iseenda heaks“

MÄRTS 2017
ROHEVÄLJAKUTSE

ÜHINE ROHEVÄLJAKUTSEGA!

Roheline Liikumine kutsub sind liituma roheväljakutsega, tegu on üle-eestilise kampaaniaga, mille eesmärgiks on inspireerida inimesi muutma oma eluviisi keskkonnasõbralikumaks. Väljakutse toimub 1.-10. märtsil ning liituda võib igaüks. Pane ennast proovile, kas suudad elada 10 päeva keskkonnahoidlikult?

Roheväljakutse annab võimaluse läbi säästliku tarbimise, tervisliku toitumise, taaskasutuse, vee- ja energiasäästu anda oma isiklik panus parema elu heaks. Võidab nii loodus kui ka sina ise. Üheskoos oma edusamme jagades on teadlik tarbimine lihtne ja lõbus.

Sarnaseid väljakutseid on korraldatud ka mitmel pool mujal maailmas, näiteks Peterburi ökoväljakutses osales 80 inimest, USA-s Northwest Earth Institute väljakutse osales 8300 inimest üle maailma ning Project Green Challenge väljakutsest võttis osa üle 4000 üliõpilase.

MIS SIND EES OOTAB?

Sind ootab ees 10-päevane teekond keskkonnahoidlikuma elu poole. 1.-10. märtsil saavad väljakutses osalejad iga päev täita erinevaid keskkonnasäästuga seotud ülesandeid. Teemade valdkond on lai: säästlik tarbimine, prügisorteerimine, tervis, toitumine jms.

Väljakutse sisaldab ülesannet, mille raskusastme saad ise valida, lisaks saad juurde lugeda põnevat, miks antud tegevus keskkonnahoiu mõttes oluline on. Iga ülesande täitmise kohta tuleb osalejatel märku anda meie Facebooki lehel (postituse või foto näol) või saata kiri meilile. Kui oled läbinud kõik 10 alamväljakutset, siis võid võita põnevaid auhindu.

Ootame sind osalema ka siis, kui juba igapäevaselt keskkonnasõbralikku eluviisi järgid. Pakume sulle uusi mõtteid ja inspiratsiooni, kuidas anda veelgi suurem panus keskkonna heaks.

AUHINNAD

Et motivatsioon ei raugeks, oleme roheväljakutse läbinutele välja pannud kolm magusat peaauhinda:

- Elektriauto 3-päevane kasutusõigus;
- Võrus asuva ökomaamaja ja saunakasutus nädalavahetuseks;
- Räätsamatk neljale.

Lisaks nendele auhindadele loosime välja ka mitmeid eriauhindu, mille on välja pannud meie helded sponsorid. Suur aitäh toetuse eest järgnevatele ettevõtetele: Biomarket, JOIK, MTÜ Loodusajakiri, Naabri Jooga, ajakiri Sensa, Ruunipizza, ja teised.

KUIDAS VÄLJAKUTSEGA LIITUDA?

Avame peatselt ERLi kodulehel võimaluse väljakutsega ühinemiseks. Seniks aga soovitame silma peal hoida Rohelise Liikumise Facebooki lehel.

Kui sul on küsimusi, kirjuta julgelt meriliis@roheline.ee

Fotod: Unsplash

5 KÜSIMUST TOATAIMEDE JA VERTIKAALAIANDUSE KOHTA

Autor MARIAN HIIRE
ERL-i liige, permakultuuri disainer

1. Miks on mõistlik taimi kodus ise kasvatada?

Taimede kasvatamine on eluga koostöö tegemine. Seemne mulda panemisest algab seiklus, mis käivitab igaühes midagi ürgset. Kui seeme idaneb ja sirguma hakkab, on igal päeval midagi uut Sind ootamas. Taimedel on oma tsüklid, taimed on pidevas muutuses ning see liikumine ja kasvamine haarab ja õpetab. Toitu kasvatavatel taimedel on ootuse krooniks ilusad/maitsvad/lõhnavad/toitvad viljad – vastavalt liigile. Toataimede tsüklid ei pruugi olla nii märgatavad, mitteõitsejad lihtsalt kasvavad tasapisi, kuid on ka selliseid, mille õite või viljade saabumine on tippsündmus. Kuid kõik taimed on elusad – neil on omad vajadused, millega taimede eest hoolitseja peab arvestama.

Sisetingimustes on võimalik kasvatada palju erinäolisi taimi. (Foto: Hostel Looming)

Kodus saab ise kasvatada laias laastus kahte sorti taimi – ilutaimi ja söödavaid taimi. Igasuguste taimede toas kasvatamisel on mitmeid positiivseid külgi:

- Esiteks toodavad taimed oma hingamisega hapnikku, nende hingamine on seega vastupidine meie omale. Taimed tõstavad ruumide hapnikusisaldust. Öösiti võib teine lugu olla, seetõttu sobivad magamistuppa pigem orhideed, sukulendid ja bromeeliad, kes jätkavad ka siis hapniku tootmist, mitte ei hakka seda isegi tarbima.
- Teiseks aitavad taimed tõsta ruumide niiskustaset – tänapäevaste küttelahenduse puhul on ruumide õhk suurem osa aastast liiga kuiv ja see soodustab ka limaskestade kuivamist, mis omakorda suurendab vastuvõtlikkust külmetushaigustele ja muudele hädadele. Taimedesse jõuab vesi läbi juurte ja läbi lehtede aurustub vesi omakorda õhku.
- Kolmandaks - taimed puhastavad õhku, eemaldavad sellest toksilisi kemikaale oma lehtede ja juurte abil. Taimi kasutatakse samadel põhjustel ka kosmosereisidel.
- Neljandaks on taimedel tervendavad omadused – ega ilmaasjata ei viida haiglas olijatele lilli! On leitud, et taimede vaatamine pärast operatsioone langetab vererõhku, vähendab valu, ärevust ja väsimust. Tervendav mõju võib avalduda ka taimede eest hoolitsemise ja nendega suhtlemise kaudu – tegevus on stressi maandav ja rahulolu pakkuv.
- Viiendaks soodustavad taimed keskendumist ja õppimist. Inimesed on looduse keskel arenenud, see on meie jaoks kõige loomulikum keskkond. Taimede tuppa toomine avaldab sarnast positiivset mõju nagu looduses olemine. Keskendumisvõime, mälu ja tulemuslikkus – kõik need kasvavad, kui olla “taimede mõju all”.

Toidutaimede puhul lisandub veel võimalus, et taimi saab söögiks kasutada – puhtalt kasvatatud maitsetaimed ja salatid on enamasti palju kõrgema kvaliteediga kui poest ostetud kraam. Kodustes tingimustes on lihtne endale toidu kõrvale lisandiks saada sibulat, murulauku, piparmünti, basiilikut, kress-salatit, rosmariini... ehk isegi tomatit! Eeliseks on see, et kui ürt kasvab aknalaual või rõdul, on ta toidulauale lähedal ja satub tänu sellele taldrikule suurema tõenäosusega kui siis, kui teda tuleb kaugelt otsima minna. Kõik roheline, mis toiduks kõlbab, on reeglina tervislik.

Tomatite kasvatamine toimib väga kenasti ka kasvuhooneta. (Foto: Hostel Looming)

Hea, kui toidule näpistamiseks on alati midagi omast käest võtta. (Foto: HellaWella)

Meie kliimas on väga levinud ka taimede toas ettekasvatamine – seemned pannakse aknalauale mulda märtsis-aprillis ning istutatakse välja kui ilmad on sobivaks muutunud. Nõnda tuleb teha tavaliste köögiviljadegagi – kapsad, kõrvitsad, tomatid, kurgid, porrud. Maitsetaimed, salatid, eksootika – paljut saab seemnest ette kasvatada.

2. Mida tasuks kodus taimede isekasvatamisel tähele panna, millega arvestada?

Taimede kasvatamisel tuleb jälgida piisava vee ja valguse olemasolu – iga taim võib neid vajada erinevas koguses. (Foto: Emma Vanstone)

Taimed vajavad kasvamiseks valgust, õiget temperatuuri, vett ja toitaineid. Iga taim on pisut isemoodi, tuleb tundma õppida liikide spetsiifikat, kuid kehtivad ka üldised põhimõtted. Enamik taimi ei suuda kasvada ilma piisava valguseta, kuigi on taimi, mis saavad hakkama ka varjulisemates paikades. Kõik taimed vajavad vett, seega ei tohi kastmist ära unustada. Toataimed on enamasti leplikumad, kuid ettekasvatusnõudes värskelt idanenud seemned võivad hukkuda, kui nad täielikult ära kuivavad. Toatemperatuur on enamikele taimedele sobilik, kuid on ka selliseid ilu- ja toidutaimi, mis tahavad talvel pisut jahedust, et "talveunne" vajuda ja siis kevadel uue hooga edasi kasvada.

Vermikomposti saab vihmausside abiga. (Foto: Vorobienko S.V.)

Toitainete osas tuleb toataimi järjepidevalt turgutada. Ise eelistan looduslikke tooteid, näiteks vermikomposti ja sellest tehtud väetisvedelikku. Vermikomposti saab hea tahtmise korral ka ise oma taimedele toota. Õuest toodud muld võib ka sobida, aga mõnikord võib mullas leiduv elu taimedele potitingimustes kahjulikuks osutuda – näiteks jäävad vihmaussid potis nälga ja hakkavad toituma taimejuurtest. Kuna toatingimustes on taimed "välja lõigatud" oma loomulikust elukeskkonnast, tuleb seda arvesse võtta ning taimedele appi tulla – võimalikult hästi jäljendada selle taimega tema loomulikus keskkonnas toimuvat. Toalilled on algselt tihti troopikast pärit – sellepärast suudavad nad aastaringselt kasvada. Toidutaimedena saab toas enamasti kasvatada neid taimi, mis Eestis ka õuetingimustes vähemasti suvel hakkama saavad.

3. Milliseid taimi oleks hea kasvatada?

a. Midagi, mida pole lihtne ära tappa

Toidutaimedest: salatid, sibul (pealised), piparmünt, basiilikud, ettekasvatamiseks kõrvitsad ja kabatšokid, kurgid, tagetesed, tomatid – katsetades kasvab kogemus ja tekib julgus!

Toataimedest: havisabad, nöelkõis, tups-rohtliilia, orhideed, bromeeliad, ahvileivapuu jne. Ammendavat nimekirja on võimatu luua! Taimede valimisel tasub uurida, kui palju valgust nad soovivad, kui tihti tahavad kastmist ning kas see sobib kokku Sinu elustiiliga.

b. Midagi, mis on kasulik tervisele vms

Õhupuhastajad ilutaimed: tõlvlehikud, luuderohud, krüsanteemid, gerberad, havisabad, bambused, asalead, draakonipuud, tups-rohtliiliad. Toidu mõttes kasulik on iga roheline amps, mida suhu saab pista – alates idandatud hernestest kuni ürtideni!

c. Midagi, mis tooks silmailu

iga roheline laik on silmadele puhkuseks ja meelele kosutuseks! Õiteilu toovad kindlasti orhideed, bromeeliad, alpikannid jne.

4. Millised lahendused oleks taimede kasvatamiseks kitsastes oludes?

Aknalauale mahub ainult teatud hulk taimi, mõnel pool polegi aknalauda. Mida siis teha? Taimi saab kasvama panna ka üksteise kohale ja sellist kasvatamise viisi nimetatakse vertikaalseks aiaks. Sellisel moel on olemasolev ruum kõige paremini kasutatud ning pisikesel pinnal saab nõnda kasvatada oluliselt rohkem taimi. Idee pole tegelikult uus, sest omamoodi **vertikaalseks aiaks** võib nimetada ka taimepostamente ja ripp-pottidesse paigutatud taimi.

Taimedega koos elamine ja endale toidu kasvatamine on inimestele taas oluliseks muutunud, seega on ideed edasi arenenud. Vertikaalaiad sobivad nii tuppa kui ka rõdule-verandale. Neid saab kasutada vaheseinte loomiseks, kas või aiana. Vertikaalse mõõtme sissetoomine peenramaal annab samuti kasulikku pinda juurde ning võimaldab suurendada ruutmeetri toodangut.

Vertikaalseid aedu saab ehitada nii taaskasutusmaterjalidest ja "metsikult", kui ka elegantselt ja väljapeetult. Vaid Sinu fantaasia on siinkohal piiriks! Tasub inspiratsiooni otsida, trükkides otsingumootorisse sisse "vertikaalaiad" või "vertical garden". Inglise keeles võib otsingule lisada ka tähekombinatsiooni "DIY", mis on "do-it-yourself" ehk "tee-ise" lühend – nõnda leiab ka tegemisjuhiseid.

5. Millistele aspektidele tuleks vertikaalsete aedade puhul tähelepanu pöörata?

Toas või õues?

Vertikaalseid aedu saab ehitada vastavalt vajadusele nii sise- kui välitingimustesse sobivalt. Toas saab vertikaalaedu kasutada aastaringselt, kuid meie kliimas tuleb õueaiad rajada talve silmas pidades. Ka kasutatavad lahenduste ja materjalide valik võib sees ja väljas erinev olla.

Kuna toas on enamasti ruumi vähem, töötavad seal paremini väiksemad lahendused, näiteks aknalauale toetuvad või lakke riputatavad. Terve akna võib taimedega katta! Toas tuleb tähelepanu pöörata sellele, kuhu läheb taimepottidest tilkuv vesi (kastmisjärgselt). Näiteks on võimalik on taimed üksteise kohale sättida nii, et vesi tilgub alumise taime peale ja siis kõige alumisel taimereal on all näiteks renn või topsikud, mis vee kinni püüavad. Sellise vee võib rahulikult tuppa auruma jätta, kui just niiskusega probleeme pole. Ka üksteise otsa laotud potid (ülevalt alla suurenedes) lahendavad selle probleemi. Lahendusi on mitmesuguseid, kuid tähtis on, et lahendus tuleb kindlasti välja mõelda!

Vertikaalaia tegemise puhul võib fantaasia korralikult lendu lasta! (Foto: Pinterest)

Veeküsimus tuleb lahendada ka teiselt poolt – kuidas kastmist optimeerida? Kui tekitada palju väikeseid potikesi, on kuivamine kiirem ja kasta tuleb tihedamini. Suuremad potid kuivavad aeglasemalt – taimi võib kasvatada ka rennides ja lillekastides. Kui taimed paiknevad üksteise peal, võib piisata ka kõige ülemise taime kastmisest – teisteni jõuab vesi tilkudes. Ka see küsimus tuleb läbi mõelda ja valida endale sobivaim variant.

Foto: Pinterest

Kuna hämaras taimed ei kasva, eriti ettekasvatatavad ja toidutaimed, tuleb neile otsida valgusküllane paik. Samas võib kevadine lõunapäike ka väikestele just tärganud taimedele liiga teha ja orhideed otsest päikest väga ei armastagi. Toataimed on üld-

Jälgi meie tegevusi ka Facebookis nime all Eesti Roheline Liikumine | Eesti Roheline Liikumine Tiigi 8-24, 51003 Tartu | Mob: +372 5645 4459 E-post: info@roheline.ee | Eesti Roheline Liikumine Estonian Green Movement-FoE

joontes valgustingimuste osas leplikumad kui salatid, basiilikud ja teised toidutaimed.

Õuetingimustes on vertikaalaedade rajamisel vähem piiranguid võrreldes toatingimustega – vesi võib maha tilkuda ja vahel sajab taevast ka vihma. Õues on ruumi tavaliselt pisut rohkem ning katsetada saab suuremate pindadega. Samas tuleb arvesse võtta võimalikke tuuli ja kinnitada aed korralikult!

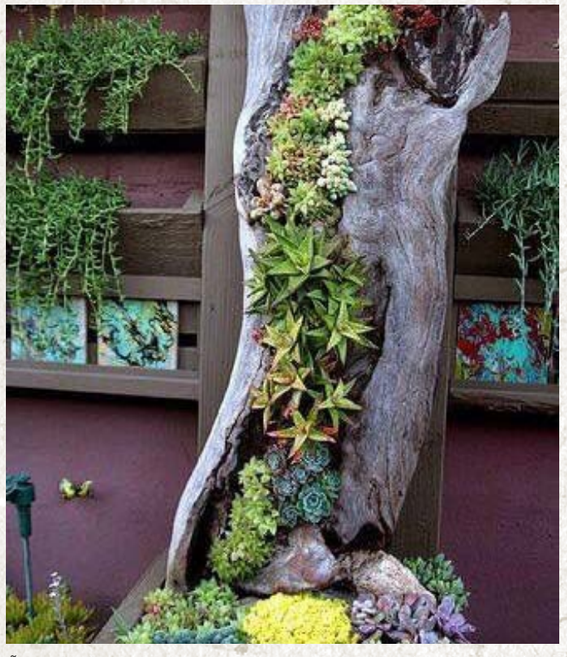

Õues võib ära kasutada seda, mida loodus ise pakub. (Foto: Pinterest)

Ja vahel tasub ka ise lauad, naelad, haamer välja otsida ja oma ehitusoskused proovile panna. (Foto: Pinterest)

Materjalid

Vertikaalaedu võib ehitada väga erinevatest materjalidest ja erinevates stiilides. Vertikaalaia ehitamisel tuleb valida ühelt poolt taimedele sobilik nõu ja teisalt välja mõelda taimepesade kinnitamise viis ning pind.

Plastikpudelid on odavaks pesas, kuhu taimi istutada - neid saab puust või võrgust aluspinnale kinnitada või hoopis üksteise otsa laduda ja taimedele avaused sisse lõigata. Miinuseks on see, et valgus jõuab taimede juurteni, plastist võivad eralduda teadmata ained (toidutaimede puhul olulisem) ning plast ei pruugi visuaalselt kõigile vastuvõetav olla.

Võimalus 1 (Foto: Pinterest)

Võimalus 2 (Foto: Pinterest)

ARTIKKEL

Võimalus 3 ja leidub veel palju teisigi. (Foto: Pinterest)

(Foto: Pinterest)

(Foto: Pinterest)

Taaskasutuse ideid järgides on huvitav kasutada euroaluseid – sinna saab kerge vaevaga luua taimedele sobilikud pesad, mille vooderdamiseks sobib kasutada isegi prügikotte. Selline lahendus sobib paremini õue, kuid kui veeküsimused on lahendatud, võib sobida ka tuppa.

Savipotid on looduslikud ja sobivad taimede koduks hästi. Neid saab kasutada näiteks puust "riiulites", mille sisse on lõigatud paraja suurusega augud. Riiulid saab rippuma panna näiteks traadi või köie abiga. Toatingimustes tuleks kõige alumise rea alla paigutada veekogumise anum.

Taimi võib istutada ka vihmaveerennidesse, puust/plastist lillekastidesse ja kinnitada neid seinale või võrgule või hoopis kettide/nööride/traatidega rippuma. Mõtet aitab liigutada teemakohaste piltide otsing, vertikaalaiad on aina levinumad!

Hooldus

Kuna vertikaalaedade taimed ei ole enamasti maapinnaga kontaktis ja ei saa sellest tulenevalt kõiki eeliseid kasutada, tuleb neile anda vajalikke toitaineid ning vett. Veranda või rõdu peal võib nutikate lahenduste abil kasutusele võtta vihmavee ning rajada kastmissüsteemi, sama võib teha maja lähedal aias. Kuna taimed paiknevad vertikaalaias teineteise kohal, võimaldab see parimal juhul läbi ajada vaid kõige ülemiste taimede kastmisega. Suuremate aedade puhul on lihtsam kasutada passiivset kastmissüsteemi, tekitada aiast kõrgemal asuv veetünn, kust viib voolik kõige ülemise rea taimedeni. Sellisel juhul peavad taimenõud vett läbi laskma.

Väikestes toatingimustes on taimede kastmine omamoodi tore rituaal ja seda ei pea kartma, kuid endal elu lihtsamaks tegemiseks võib siiski eelistada suuremaid potte, kasutada ühendatud anumaid, lasta veel ülevalt alla liikuda. Kindlasti mängib rolli ka mulla valik – liivasemad mullad kuivavad kiiremini, suurema savisisaldusega aeglasemalt. Turvas hoiab küll vett, kuid kui ära kuivab, on ikka väga kuiv. Arvesse tuleb jätkuvalt võtta ka taimede eripära, tema looduslikku kasvupaika ja selle omadusi. Küsimuste korral konkreetse taimeliigi tingimuste osas võib pöörduda raamatute või ka interneti poole, kust emakeelset infot on võimalik üsna kergesti leida.

Taimedega koos elamise kohta on alati võimalik midagi juurde õppida ja see protsess on püsivalt huvitav. Isegi kui tekib tagasilööke, saab alati otsast peale alata ning tehtud kogemusest õppida. Taimed ja inimesed on koos toiminud aastatuhandeid, seega on igati loogiline taimed ka oma kodudesse kutsuda ning kasu lõigata sellest viljakast koostoimimisest!

28. veebruaril kell 18:00 toimub Tartu Loodusmajas Marian Hiire juhendamisel vertikaalaianduse teemaline töötuba. Info ERL-i uudiskirja rubriigi „Osale“ all.

Jälgi meie tegevusi ka Facebookis nime all Eesti Roheline Liikumine | Eesti Roheline Liikumine Tiigi 8-24, 51003 Tartu | Mob: +372 5645 4459 E-post: info@roheline.ee
Eesti Roheline Liikumine Estonian Green Movement-FoE

ÖKOKÄITUMISPSÜHHOLOOGIA SOOVITAB

Autor LIISALOTTE ELME
ERL-i juhatuse liige

Kuna olen juba pikka aega inimkäitumise tendentsidest ja tagamaadest huvitatud olnud ning arenen ka järjest enam keskkonnateadlikuks, on minus tekkinud huvi ammutada teadmisi teaduslikust kirjandusest ökokäitumispsühholoogia vallas. Sooviksin jagada mõningaid leide, mis saaks ehk panustada jätkusuutlikku eluviisi propageerivate ühenduste töö efektiivsusesse ning loodetavasti ka inspireerida säästliku eluviisi kandjaid enda ümbruskonnas toimuvaid mehhanisme paremini mõistma.

Olen avastanud enda jaoks väljaande *Journal of Environmental Psychology*, mis on täis erinevaid uurimusi inimeste käitumise, tundmuste, väärtushinnangute jms seostest "rohelise" eluviisiga.

Kõigi mure ei olegi kõigi mure?

Roheline mõtlemine ja jätkusuutlik eluviis on hetkeseisuga tõeliselt oluline, lausa möödapääsmatu teema, mille tõsidust ka teadlaste kogukond rõhutab. Kuigi leidub palju ärksaid inimesi, kes enda elu-olus muuhulgas ka laiemat heaolu silmas peavad, on näha, et suurt osa inimesi ei veena isegi sajad kampaaniad mõnest mugavusest loobuma või sisse kulunud harjumust muutma. Keskkonnaaktivistidele võib see tunduda suure **väärtushinnangute kuristikuna**, mis nende endi ja muretuna näivate kaaskodanike vahel laiutab.

Väärtushinnanguid on keeruline (kui mitte võimatu!) muuta. (Foto: Pinterest)

Kuristik näib päriselt olemas olevat

Inglismaal 2009. aastal läbi viidud uuring vaatles valitsuse poolt jätkusuutlikku käitumist propageerivate poliitikate ning inimeste käitumise taga olevate tegelike põhjuste ja väärtushinnangute vahelisi seoseid ning avastas sealt suure lahknevuse (Whitmarsh, 2009). Nimelt leiti valitsuse õhutatud energiasäästliku tarbimiskäitumise tõusu taga olevat mitte loodetud suur mure tuleviku või looduse seisukorra pärast, nagu institutsioonid seda enda arvates propageerisid, vaid palju isiklikumad kaalutlused - põhiliselt **raha kokkuhoid** ja **tervise säästmine.**

Ressursside säästmine on tihtipeale ajendatud isiklikest mitte globaalsetest huvidest. (Foto: ActivityVillage)

Antud uuring pole omataoliste seas ainus, mille käigus sedalaadi tulemusteni on jõudnud. On leitud, et osad inimesed **ei vaatle** näiteks **energiatarbimist** üldse **moraalse küsimusena** (Kurz, Donaghue, Rapley, & Walker, 2005 - tsiteeritud Whitmarsh, 2009, lk 15), et autokasutamiskäitumisel võivad olla tähtsamateks ennustajateks **rahalised väljaminekud ning isiklik kasu**, mitte moraalsed kaalutlused (Bamberg and Schmid, (2003 - tsiteeritud Whitmarsh, 2009, lk 15), et suurimateks keskkonnariski hinnangute mõjutajateks on teadmised inimeste **isiklikest terviseriskidest** keskkonna saastamisel, mitte aga üldisem teadmine kliima hetkeseisust või looduse seisukorrast (Sundblad, Biel, Gärling, 2007) ning et kodune energiatarbimine ja reisimisviiside valikud on tihedalt seotud **sotsiaalse identiteedi ja staatusega**, mitte moraalse mõtteviisiga (Black, Collins, & Snell, 2001; Exley & Christie, 2002; Layton, Jenkins, Macgill, & Davey, 1993; Steg, Vlek, & Slotegraaf, 2001- tsiteeritud Whitmarsh, 2009, lk 14).

Moraali roll

Uuringud on tuvastanud, et just moraalne mõtlemine on suurimaks ennustajaks soovile kliimamuutusi oma käitumises arvesse võtta (Nilsson et al., 2004; Poortinga et al., 2004 - tsiteeritud Whitmarsh, 2009, lk 15). Nimelt, need inimesed, kes on kindlad, et kliimamuutus ähvardab mitte ainult inimeste vahetut keskkonda, vaid kogu väärtuslikku elu meie planeedil, olevat enim valmis enda käitumisega vaeva nägema, et asjade kurssi muuta.

Kellele mida?

Mida siis teha, kui ühelt poolt suur osa inimesi läheb loodust säästvate poliitikatega kaasa puhtast empaatiast ja vastutustundest kogu ümbritseva elu suhtes ning teised enda isiklikest ambitsioonidest ja kasu saamise põhimõtetest kannustatuna? Mitmed artiklid annavad vastandlikke soovitusi - ühed kirjutavad, et inimeste mõtteviisi ja käitumise keskkonnateadlikumaks kujundamise soovijatel oleks mõistlik suunata sihtgrupi moraalset mõtlemist ning teised, et kampaaniad ei saa keskenduda ainult jätkusuutliku eluviisi ja loodushoiu kohta käiva informatsiooni andmisele, kuna see ilmselt ei mõjuks suurele osale kodanikest, kelle jaoks isiklikumad faktorid keskkondlikud mõjurid üle kaaluvad.

Tunne oma publikut! (Foto:Mechtronics)

Ilmselt on siinkohal üheks vastuseks mitmete teadlaste soovitus keskkonna olukorrast hoolivatel organisatsioonidele enda **sihtgrupi soove ja väärtushinnanguid** enne kampaania ülesehitamist korralikult **tundma õppida** ning seada **teavitustöö keel** publikumi vastuvõtuvõimele vastavaks. Selleks, et enda inimesi paremini kõnetada, võib silmas pidada ja lähtuda järgnevas lõigus toodud punktidest, mis peegeldavad sääraste kampaaniate mõjuvuse kitsaskohti ja probleeme.

Poliitika

Käesoleva kirjutise alguses mainitud artikli autorid (Whitmarsh, 2009) on üheks probleemkohaks toonud poliitikakujundajate vähese panuse rohelise elustiili soodustamisse, mistõttu piiravad nii füüsilised kui ka institutsionaalsed struktuurid erinevate jätkusuutlike käitumisviiside tekkimist. Näiteks on limiteeritud erinevate energiatarbimisvõimaluste olemasolu - juba olemasolev transpordi ja infrastruktuuri muutmine või eluasemete käsitlemise tingimuste tõhustamine pole tavakodaniku pädevuses (nt üürikorterid, kuhu üürnikud nii lihtsalt enda eelistatud energiasüsteeme sisse paigutada ei saa). Samuti on Inglismaal 2015. aastal läbiviidud uurimuses leitud, et automatiseeritud tehnoloogia (nt automaatsete uste, liftide ja isesüttivate tulede) tekitatud "maagiline" mugavus halvavat inimese vastutustunnet iseenda käitumise eest ning et tihtipeale mõjuvat keskkonnapoliitika just sellistele tehnoloogiatele tootmist soodustavana (Murtagh et al, 2015).

Teised inimesed meie ümber

Teiseks mõttekohaks on inimesi ümbritsev sotsiaalne keskkond, mis läbi enda antava eeskuju ning normide kas siis soosib või hoiab tagasi jätkusuutlikku käitumist. Uurimused on tuvastanud, et grupikuuluvustunne ja sotsiaalne identiteet on keskkonnaaktivismi ühed soosivamad tegurid (Dono, Webb& Richardson, 2010; Leung, Koh, Tam, 2015) ning et tajutud sotsiaalne surve mõjutab tugevalt inimeste tahtlikku käitumist (Mancha & Yoder, 2015).

Meie mõttemaailma ja käitumise kujundavad tihtipeale inimesed, kellega enim suhtleme.. (Foto: Cienpies Design)

Keskkonnateadlikkus

Kolmas mure on inimeste **vähene teadlikkus** üksikisiku käitumise tegelikest mõjudest keskkonnaprobleemidele - näiteks arvasid ühes uuringus osalejad, et aerosoolide kasutamine muudaks oluliselt kliimasoojenemise kurssi, kuigi teaduslikult seda tõestatud ei ole (inimesed panevad siinkohal ühte patta osooni-

kihi vähenemise ja kliima soojenemise) (Read et al., 1994 - tsiteeritud Whitmarsh, 2009, lk 15).

Mõtlemise kallutatus

Neljandaks teguriks on inimeste **kalduvus enda säästliku käitumise mõju üle hinnata** ning **alahinnata enda käitumise negatiivseid tulemus**i. Ka Belgias 2016. aastal läbiviidud uuringus leiti, et inimesed kasutavad enda säästliku käitumise hindamiseks mõtlemist lihtsustavaid heuristikuid ning kalduvad seega enda ökoloogilist jalajälge tegelikust oluliselt väiksemaks hindama (Gorissen & Weijters, 2016). Antud uurimuse autorid spekuleerivad, et sellise kallutatud mõtteviisi taga võib olla täiesti alusetu arusaam, et iga inimese jaoks oleks olemas justkui mingi "eelarve", mille piires ta peab toimetama - kui ühes valdkonnas säästa, võib selle arvelt teises valdkonnas priisata (**kompensatsiooni moraal**).

Tegevused pole vennad

Viienda probleemina mainitakse tõsiasja, et **osa käitumisi on palju lihtsam muuta kui teisi** - nt uue jäätmete sorteerimise tehnika või koduse elektrienergia kasutamise viisidega harjuda on kergem kui muuta enda sisse kulunud transpordimeetmeid.

Kütuseautolt elektriautole üleminek ei toimu päris sõrmenipsuga. (Foto: Pinterest)

Kokkuvõte

Ökokäitumispsühholoogia soovitused keskkonnaorganisatsioonidele ja muudele keskkonnapoliitika kujundajatele:

- Inimeste teadlikkust tuleks tõsta juba rohujuure tasandil - läbi hariduse
- Igat inimgruppi kõnetades tuleks arvestada selle konkreetse grupi liikmete tausta (identiteeti, sotsiaalset staatust, väärtushinnanguid, kultuuritausta, grupikuuluvustunnet jms). Siinkohal tuleks mõelda, kui palju ja mis tasemel inimeste käitumist muuta tahetakse. Kõige jätkusuutlikum tundub olevat inimeste käitumise ümberkujundamine nende kohusetunnet ja moraalseid printsiipe puudutades, kuid osad uuringud soovitavad ka inimeste mõjutamist nende isiklikuma kasutunde kaudu (nt läbi tervishoiu, majandusliku kasu jms).
- Tuleks anda rohkem vastutust inimestele endile, et soodustada kõrgema moraalse kohusetunde arenemist ning vähendada välistele jätkusuutliku eluviisi kujunemisel faktoritele lootmist.
- Inimeste grupikuuluvustunnet tuleks tõsta ja mudeldada "head" käitumist kõrgema sotsiaalse staatusega indiviidide abil, luues sellega positiivne sotsiaalne "surve".
- Tuleks anda piisavalt füüsilisi võimalusi optimaalse käitumise kujundamiseks (see käib enim valitsuse tasandil asjaajamise kohta) - seda eriti raskesti muudetavate käitumiste/harjumuste puhul (transport, elukoht jms).

Eksimine on inimlik – peaasi, et lõpuks ikka õigele teele jõuad. (Foto: Pinterest)

Kasutatud kirjandus:

Dono, J., Webb, J., Richardson, B., 2010. The relationship between environmental activism, pro-environmental behaviour and social identity. Journal of Environmental Psychology, 30, lk 178–186

Gorissen, K. & Weijters, B., 2016. The negative footprint illusion: Perceptual bias in sustainable food consumption. Journal of Environmental Psychology, 45, lk 50-65

Leung, A. K.-Y., Koh, K., Tam, K.-P., 2015. Being environmentally responsible: Cosmopolitan orientation predicts pro-environmental behaviors. Journal of Environmental Psychology, 43, lk 79-94

Mancha, R. M., Yoder, C. Y., 2015. Cultural antecedents of green behavioral intent: An environmental theory of planned behavior. Journal of Environmental Psychology 43, lk 145-154

Murtagh, N., Gatersleben, B., Cowen,L. Uzzell, D., 2015. Does perception of automation undermine pro-environmental behaviour? Findings from three everyday settings. Journal of Environmental Psychology 42,lk 139-148

Sundblad, E.-L., Biel, A., Gärling, T., 2007. Cognitive and affective risk judgements related to climate change. Journal of Environmental Psychology, 27, lk 97–106

Whitmarsh, L., 2009. Behavioural responses to climate change: Asymmetry of intentions and impacts. Journal of Environmental Psychology 29, lk 13–23

Jälgi meie tegevusi ka Facebookis nime all Eesti Roheline Liikumine | Eesti Roheline Liikumine Tiigi 8-24, 51003 Tartu | Mob: +372 5645 4459 E-post: info@roheline.ee
Eesti Roheline Liikumine Estonian Green Movement-FoE

PÕNEVAT LUGEMIST, VAATAMIST

Soovituslik vaatamine - 25minutiline lühidokumentaal Alaskast, tammist, lõhekaladest ja õnnelikust lõpust. Film on hea näide sellest, kuidas kasutada oma kampaanias väga mõjusat ja emotsionaalset videomaterjali ning kuidas oma tõekspidamiste nimel õigesti argumenteerida.

https://vimeo.com/169336239

* * *

Alates sellest aastast Tartu Loomemajanduskeskuses tegutsev uus kudumibränd Story of Afterlife ühendab endas keskkonnasõbralikkuse, unikaalsuse, põnevad värvid ja mustrid ning minimalistlikud lõiked. Veebruari algusest on ettevõtte tooted müügil värskelt avatud veebipoes www.storyofafterlife.com.

http://loovtartu.ee/16-uudised-lmk/366-uus-keskkonnasobralik-kudumibrand-story-of-afterlife-avas-veebipoe

Bankwatchi oluline võit! Euroopa Rekonstrutsiooni- ja Arengupank lükkas Makedoonias hüdroelektrijaama ehitamiseks tagasi 65 miljoni euro suuruse laenutaotluse.

http://bankwatch.org/news-media/for-journalists/press-releases/destructive-hydropower-project-macedonia-loses-its-only-so

* * *

Internetis leidub palju üliägedaid näiteid vertikaalaedadest. Mõned neist näidetest siin, aga kindlasti tasub ise veel lisa otsida!

http://www.countryliving.com/gardening/garden-ideas/how-to/g1274/how-to-plant-a-vertical-garden/?slide=4

OSALE

27. VEEBRUAR
kell 18:00 Genialistide klubi, Lai 37, Tartu
Filmiõhtu ja arutelu „Minimalistlik tarbimine“
Lisainfo: kai@roheline.ee
FB üritus: https://www.facebook.com/events/1842742039338812/

28. VEEBRUAR
kell 18:00 Tartu Loodusmaja, Lille 10, Tartu
Töötuba „Tee ise vertikaalaed“
Lisainfo: kai@roheline.ee
FB event: https://www.facebook.com/events/679878675515490/
Vajalik eelregistreerimine: https://goo.gl/forms/xGqWJ8pNli2Geyy92

TÄHELEPANU ERL-I LIIKMED!
19. MÄRTS
kell 11-14 Tartu Loodusmajas, Lille 10
Eesti Rohelise Liikumise ÜLDKOOSOLEK
Lisainfo: info@roheline.ee

19. MÄRTS
kell 14-16 Tartu Loodusmajas, Lille 10
Väitlus, arutelu keskkonna ja kaasamise teemadel
Lisainfo: kai@roheline.ee

TEGUTSE

• LIITU ERL-I JUHATUSEGA
Juba maikuus uueneb Eesti Rohelise Liikumise juhatuse koosseis ning kõigil on võimalus kandideerida ERL-i juhatusse 2017/2018 tegevusaastaks. Tule ja panusta oma teadmiste ning oskustega ERL-i tegemistesse!
Tee tutvust kuulutusega, mis asub siin lingil: **ERL-i juhatuse liikmeks kandideerimise info**
Küsimuste korral võta julgesti ühendust aadressil info@roheline.ee.
Edukat kandideerimist ja kohtumiseni ERL-i üldkoosolekul 19.märtsil!

• ANNA ERL-i TEGEVUSELE HOOGU
Head ERL-i liikmed! Selleks, et Eesti Rohelisel Liikumisel ei jääks rahaliste tõkete tõttu mõni asjalik üritus korraldamata, trükis väljaandmata või muu ERLi eesmärke täitev ettevõtmine täideviimata, siis palume kõigi ERLi liikmete panustamist ERLi tegevusse liikmemaksu maksmise näol.

ERLi liikmemaks on õpilastele, pensionäridele ja töötutele 5€, üliõpilastele 7€ ning teistele 15 €. Iga-aastast liikmemaksu saab tasuda pangaülekandega (Eesti Roheline Liikumine, konto Swedbank AS EE322200221011415405, konto AS SEB PankEE941010102051999003).

Teie panus on meile oluline! Suur aitäh neile, kes juba hoogu andnud on!

EESTI ARENGUKOOSTÖÖ

Projekti rahastab Välisministeerium arengu- ja humanitaarabi vahenditest.

Eesti Rohelise Liikumise infokirja ilmumist rahastab Euroopa Liit ja infokirja sisu eest vastutab Eesti Roheline Liikumine.

Toimetaja: **Eliisa Saksing**
eliisa@roheline.ee

Kujundaja: **Neeme Möll**